O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI

OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SPORT VAZIRLIGI

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

“Jismoniy tarbiya tizimini rivojlantirishning dolzarb muammolari va istiqboldagi yechimlari”

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

2025-yil 17-18- oktabr

II-TOM

CHIRCHIQ-2025

UO‘K-796.03
KBK – 75.726

“Jismoniy tarbiya tizimini rivojlantirishning dolzarb muammolari va istiqboldagi yechimlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti sharoitida ta’lim sifatiga erishish muhim strategik vazifalardan hisoblanadi. Bunda ta’lim tizimining takomillashtirilishi va unda jismoniy tarbiya va sport sohaning sifat ko‘rsatkichlariga erishish bo‘yicha amalga oshirilayotgan ilmiy, amaliy va metodik ishlar muhim o‘rin tutmoqda. Shu jihatdan mamlakatimiz ta’lim tizimi va uning boshlang‘ich ta’lim bosqichida tarkib topayotgan nazariy, didaktik va metodik yangilanishlarni tadqiq etish hamda bu borada muayyan yo‘nalishlarni ishlab chiqish dolzarb bo‘lib turibdi. Bularning barchasi mazkur xalqaro ilmiy-amaliy anjumanning yo‘nalishlarini tashkil qiladi.

Mazkur xalqaro ilmiy-amaliy anjumanning maqsadi mamlakatimiz ta’lim tizimi va uning boshlang‘ich ta’lim bosqichida tarkib topgan nazariy, didaktik va metodologik innovatsion yondashuvlarni tadqiq etish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Anjumanning asosiy vazifasi ta’lim tizimi va boshlang‘ich ta’lim bosqichida tarkib topgan innovatsion yondashuvlarning milliy tajribalarini ishlab chiqish va uning xalqaro tajribalarini tizimlashtirishdan iborat.

Ushbu to‘plamga kiritilgan maqolalarda keltirilgan xulosa va tavsiyalar anjuman maqsadi va vazifalaridan kelib chiqib, ta’lim tizimi va uning jismoniy tarbiya bosqichini innovatsion yondashuvlar bo‘yicha milliy va xalqaro tajribalari uyg‘unligi asosida rivojlantirishga, bunda innovatsion yondashuvlarning samaradorligi natijasida ta’lim sifatiga erishishning iqtisodiy imkoniyatlarini belgilashga, ulardan foydalanish mexanizmlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

To‘plamda berilgan maqolalar haqqoniyligining javobgarligi mualliflar zimmasida.

Tahrir hay’ati:
1. Muxamedov Gafurdjan Israilovich – k.f.d., professor.
2. Eshchanov Baxodir Xudayberganovich – DSc, professor.
3. Tadjibayev Ikram Uralbayevich – DSc, professor.
4. XurvaliyevaTarmiza Latipova – DSc, professor.
5. Abdullayev Abduqayum Abduhavich – PhD, dotsent.
6. Narimbaeva Lola Kuzibaevna – PhD, dotsent.
7. Mutalova Dilnoza Abdurashidovna – PhD, dotsent.
8. Maxmudov Baxrom Abdusalomovich – PhD, dotsent.
9. Mamadaliyev Kamolidin Rahmatullayevich – PhD, dotsent.

Taqrizchilar:
Muxtor Abenovich Ermekbaev. – p.g‘.n., dotsent M.Auezov nomidagi Janubiy Qozog‘iston universitetining “Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim nazariyasi va metodikasi” kafedra mudiri.
Mardonov Shukurullo Qo`ldashevich – Chirchiq davlat pedagogika universiteti “Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim” fakulteti, p.f.d., professor.

Anjuman O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining **2024-yil 27-dekabrdagi 490**-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan “2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi”ning **78-bandiga** asosan o‘tkazilgan.

3. Асмолов А.Г. Инновационная программа обучения психологии.2007-267 с.
4. Ishmuxamedov R., Yuldashev M. Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. T.: 2013- 123 b.
5. Мингбаева А.К., Садвасакова З.М. Инновационный метод обучения, как преподавать интересно. Учебное пособие. Алматы, 2012.-355 с.

TAILIM KLASTERS BULAZHAK TARBYACHILARNI INNOVATION FAOLIYATGA TAYORLASHNING INTEGRATION MUXITI SIFATIDA.

Maripova Nodira Xamidovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti Maktabgacha ta’lim metodikasi kafedrasi o‘qituvchisi maripovanodira@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada ta’lim klasteri sharoitida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining oila bilan integratsion yondashuvi haqidagi masalalar keltirilgan, bunday yondashuv orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta’sirlari haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar:maktabgacha ta’lim tizimi, tashkilot, yosh avlod, maktabga tayyorgarlik,takomillashtirish,oila,hamkorlik,klaster.

Аннотация: В статье представлены вопросы о кластерном подходе дошкольных образовательных организаций с семьёй путём которого можно развить у детей дошкольного возраста положительные изменения во всестороннемразвитии.

Ключевые понятия: система дошкольного образования, учреждение. подрастающее поколение, подготовка к школе, совершенствование, семья, кластер.

Abstract: The article presents questions about the cluster approach of preschool educational organizations with a family, through which it is possible to develop positive changes in all-round development in preschool children.

Key concepts: preschool education system, institution. rising generation, preparation for school, improvement, family.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni rivojlantirish, axloqning xususiydan umumiyga o‘tishini amalga oshirish orqali milliy uzluksizlikni, shaxs va jamiyat uyg‘unligini amalga oshiruvchi yangi O‘zbekistonning ijtimoiy siyosatida bolalarning qobiliyatlari, iste'dodlari, ichki salohiyati, har tomondan o‘ziga xos individual psixologik xususiyatlarini tadqiq etish va rivojlantirish zarur. Bugungi kunda eng dolzarb vazifalardan biri maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlangan, jismonan sog‘lom, aqlan yetuk va ma'naviy jihatdan tarbiyalashdir. Buning uchun albatta klaster yondashuvida oila va maktabgacha ta'limni tashkil etishning o‘zaro ta'siri o‘rnatiladi. Oila-mahalla-ta 'lim tashkilotining ta' lim va ta 'lim sohasiga taalluqli normativ-huquqiy hujjatlar talablarini samarali bajarishda hamkorligini ta' minlash noyob pedagogik tizim, shakl va usullarni talab etadi. Chunki bu jarayon bolalar rivojlanishidagi muhim hamkorlik va kelajakda katta hayot ostonasiga

qadamdir. Klaster muhiti hamkorlikka yo‘naltirilgan ta'lim sub'yektlarining innovatsion faoliyati uchun muhimdir. An'anaviy usulda ta’lim beruvchi tarbiyachi deyarli keng klaster usulidan foydalanmagan. Pedagogik Klaster, yuqorida aytib o‘tganimizdek, maktabgacha ta'limning o‘zaro bog‘liq ta'lim tashkilotlari to‘plamidir. Albatta bunday klaster to‘plamlarga biz oila va mahallalarni kiritishimiz mumkin.

Oila-mahalla-ta 'lim tashkiloti bilan hamkorlikda ishlash shakllari avvalo quyidagilarni o‘ z ichiga oladi:

1. "Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti" ning birgalikdagi faoliyati bu jarayonning bir shakli hisoblanadi. Ular bir-biri bilan chambarchas bog‘liq. Ushbu hamkorlikda ishlashning turli usullari mavjud. Hamkorlikda olib boriladigan tadbirlar qat'iy, pedagogik va psixologik jihatdan ishtirokchilarning yoshiga moslashtirilgan, mantiqiy chuqur, qiziqarli, ko‘rgazmali, ayniqsa ta'sirchan, ommabop, deyarli qisqa va ixcham, estetik jihatdan jozibali bo‘lishi kerak.
2. Hamkorlikda amalga oshirilayotgan tadbirlar mahalla hududidagi barcha bolalar, yoshlar va turli toifadagi fuqarolarni qamrab olishi hamda ularning manfaatlari va intilishlariga mos kelishi lozim.
3. Hamkorlikda olib boriladigan tadbirlar mavzulari quyidagilardan iborat bo‘lishi zarur: "O‘zbekiston - mening mamlakatim!, “Ota-onangizga rahmat!”, “Sog‘lom tanada sog‘lom aql”, “Orasta qizlar”, “O‘g‘lim mening g‘ururim”, “Milliy burch va mas'uliyat”, “Oilaviy axloq”, “Oilang tinch- mahalla tinch”.
4. “Ota-onalar majlislari, "Orasta qizlar" to‘garagi, "Bolalar xayriya harakati" va boshqa jamoat tashkilotlari faoliyatidan maqsadli foydalanish "Oila-Mahalla-ta'lim tashkiloti" hamkorligi samaradorligini oshirishga qaratilgan asosiy omillardan biridir.

"Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti" hamkorligini amalga oshirish usullari kompleks tusga ega. Ta'lim muassasalari va fuqarolarning o 'zini o‘ zi boshqarish organlari huzurida yosh avlodni tarbiyalash bo‘yicha ota-onalarning huquqiy, axloqiy va fiziologik bilimlarini oshirish maqsadida tashkil etilgan "Ota-ona universitetlari" ning qo ' shma faoliyatini amalga oshirish, "Oila-mahalla-ta 'lim tashkiloti" hamkorlik samaradorligini oshirishga ijobiy ta'sir ko‘rsatadi.

Yosh avlodni tarbiyalashda mahalla va ta’lim tashkilotining o‘zaro hamkorlikdagi ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Xususan, mahallalarda yosh oilalar, kam ta’minlangan, noto‘liq yoki boquvchisini yo‘qotgan oilalar bilan ishlash, xulqi og‘ir, voyaga etmagan holda pul topish bilan shug‘ullanayotgan yoki turli ishlarga jalb etilgan, muntazam ta’lim maskanlariga qatnashmaydigan farzandlarning ota-onalari bilan suhbatlar o‘tkazib borish, o‘tkaziladigan turli sayllar, uch avlod uchrashuvi, onalar bog‘chasi, ma’naviyat exsoni kabi

seminar-treninglar, davra suhbatlari, uchrashuvlar tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mahalla , oila va ta'lim tashkilotining ishtiroki va hamkorligi yosh avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Xususan, seminar va treninglar, davra suhbatlari, mahallalarda yosh oilalar bilan , boquvchisini yo‘qotgan kam ta'minlangan oilalar bilan ishlash, qiyin xulq-atvorga ega, voyaga yetmaganlar yoki turli ishlarda band bo‘lgan bolalarning ota-onalari bilan uch avlod uchrashuvlari va suhbatlarini o‘tkazish muhimdir.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisining maktabgacha yoshdagi bolalarning ota-onalari bilan an'anaviy va noan'anaviy munosabatlariga quyidagi vazifalarni kiritish mumkin:

- ota-onalar o‘rtasida ularning konstitutsiyaviy javobgarligi va bolalarni tarbiyalashdagi majburiyatlarini anglash bo‘yicha muntazam tashviqot o‘tkazish;

- bolalar va yoshlarni "Hech kim hech qachon chetda qolmasligi kerak" tamoyili bo‘yicha yomon odatlar yo‘liga kirishga majbur qiladigan omillarga qarshi maqsadli profilaktika choralarini amalga oshirish (sabablarni hisobga olgan holda tezkor choralar ko‘rish, oilalarda ma'naviy muhitni o‘rganish);

"Oila-mahalla-ta'lim tashkiloti" ning kelajak avlodni tarbiyalashdagi hamkorligi uzluksiz va murakkab jarayon bo‘lib, o‘z bosqichlariga ega. Axir, ta'lim va o‘qitish kabi murakkab soha davriylik va uzluksizlikni talaba. Bunday jarayonni amalga oshirish uchun biz quyidagi bosqichlarni ko‘rib chiqishimiz mumkin.

1. Yosh oilalarga yordam. Yosh ota-onalarga bola va uning tarbiyasi to‘g‘risida pedagogik va tibbiy g‘oyalarni berish, ushbu faoliyatga tibbiyot xodimlari va namunali oilalarni jalb qilish (yosh oilalarning oilaviy sharoitlarini o‘rganish va ularni muntazam ravishda qo‘llab-quvvatlash).

2. Maktabgacha yoshdagi bolaning jismoniy, aqliy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash uchun bolalarni mustaqil ta'lim va maktabga tayyorlash bo‘yicha guruhlar ishini tashkil etish.

3. Maktabgacha (3-7 yosh) yoshdagi bolalarning jismoniy, ma'naviy va ijtimoiy shakllanishini ta'minlash, ularning iste'dodlari, qiziqishlari va aqliy qobiliyatlarini erta aniqlash, ulardagi xatti-harakatlari uchun mas'uliyat hissini tarbiyalash, bo‘sh vaqtlarini to‘g‘ri tashkil etish, atrof-muhitdan xabardor bo‘lish, vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, maktabgacha ta’lim tizimida tarbiyachilarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda ta’lim klasterining integratsion muhiti muhim omillardan biri ekanligini, albatta asosiy e’tibor oila–mahalla–ta’lim tashkiloti uchligi asosida shakllantirilgan hamkorlikka qaratilgan bo‘lib, bu model bolalarni har tomonlama rivojlanishida, ijtimoiy moslashishida, mustahkam tarbiyaviy asos yaratishda muhim rol o‘ynashi mumkin.

Shuningdek, bo‘lajak tarbiyachilar innovatsion faoliyatida ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish, tarbiya va ta’limning uzviyligini ta’minlashga xizmat qiluvchi kompleks yondashuvlar, pedagogik va tibbiy hamkorlik, madaniy-ma’naviy tadbirlar tashkil etish kabi bosqichlar alohida o‘rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017-2021-yillarda maktabgacha ta' lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to ' g 'risida"2016-yil 29-dekabrdagi PQ-2707-sonli qarori

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi qarori. 2017-2021 yillarga mo‘ljallangan PF-4947-sonli "O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida" gi farmon.

3. Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risidaT.: 2020 yil.

4. “Ilk qadam davlat o‘quv dasturi” - T.: 2022 yil.
5. Maripova N.X. Innovatsion muhitda bo‘lajak tarbiyachilarni eksperimental faoliyatga tayyorlash. Ta’lim, fan va innovatsiya. 3-son, 2022-yil

MAKTABGACHA TA'LIMDA STEAM YONDASHUVINING NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY JORIY ETISH MEXANIZMLARINING ILMIY TAHLILI

Achilova Mavluda Sa’dullayevna,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti
Maktabgacha va boshlang‘ich ta'lim metodikasi
kafedrasi, v.b. dotsenti, p.f.f.d. (PhD)

Kalit so‘zlar: STEAM, maktabgacha ta'lim, integrativ ta'lim, muhandislik dizayni, kognitiv rivojlanish, loyiha metodi.

Maktabgacha ta'limda integrativ pedagogik yondashuvlarni qo‘llash bolalarda erta yoshdan murakkab fikrlash, muammo yechish, ijodiy yondashuv va kuzatuv-tahlil ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. So‘nggi yillarda STEAM ta'limi - fan (Science), texnologiya (Technology), muhandislik (Engineering), san'at (Arts) va matematika (Mathematics) integratsiyasiga asoslangan yondashuv maktabgacha ta'limda global pedagogik trendga aylangan.

STEAMning nazariy mohiyati konstruktivizm, sotsiokultural ta'lim va yuqori darajadagi kognitiv jarayonlarni rivojlantiruvchi modellarga asoslanadi (Piaget. Vygotsky, Bloom). UNESCO (2022) ta'kidlaganidek. 3-7 yosh oralig‘i bolalarning ilmiy-tadqiqotchilik xususiyatlari eng faol rivojlanadigan davr bo‘lib, aynan shu bosqichda STEAM integratsiyasi yuqori natija beradi.

Berman (2023), Ng (2022), DeJarnette (2018), Chen (2020) kabi tadqiqotchilar maktabgacha yoshdagi STEAM yondashuvi nafaqat kognitiv, balki ijodiy, muhandislik, ijtimoiy va emotsional rivojlanishga ham ta'sir qilishini ilmiy asosda tasdiqlagan.Maqola maqsadi maktabgacha ta limda STEAM yondashuvining nazariy poydevori, amaliy mexanizmlari va mavjud ilmiy natijalarini tahlil qilish.

1. STEAMning nazariy asoslari

1.1. Konstruktivizm

Piagetning konstruktivizm nazariyasiga ko‘ra, bola bilimni faol izlanish, tajriba, kuzatish va sinov orqali o‘zlashtiradi. STEAM darslari aynan tajribaga asoslangan o‘quv jarayonini tashkil etadi (Ng. 2022).

1.2. Sotsiokultural nazariya

Vygotskiyga ko‘ra, bolaning rivojlanishi ijtimoiy muhit va kattalar rahbarligida amalga oshadi. STEAM jarayonlarida o‘qituvchi qo‘llab-quvvatlovchi, kuzatuvchi va yo‘naltiruvchi rolni bajaradi.

2. Empirik tadqiqotlar bo‘yicha tahlil

2.1. Kognitiv rivojlanish

MUNDARIJA

SO‘Z BOSHI……3

Muxamedov g. I. Jismoniy tarbiya tizimini rivojlantirishning dolzarb muammolari va istiqboldagi yechimlari 3
YALPI MAJLIS..... 5
Maxmudov Sh. Barkamol avlod tarbiyasida jismoniy tarbiya va sportning o‘rni va ahamiyati..... 5

Axmadaliyeva G.I. Olimpiya va paralimpiya sport turlarida sportchilarni saralash va yo‘naltirishning ilmiy-metodik asoslari 8

To‘xtamirzayev M. Y. Sportchi mashhurligini oshirishda kontent taqvimining o‘rni va ahamiyati..... 12

Mardonov Sh.Q. Didaktik tizimlar va o‘qitish modellari 15

Tadjibayev I.U. Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion ta’lim texnologiyalarini qo‘llash xususiyatlari..... 19

I-SHO‘BA MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA JISMONIY TARBIYA MASHG‘ULOTLARINI SIFAT VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI HAMDA ISTIQBOLDAGI YECHIMLARI. 22
Ro‘zimova X. K., Begaliyeva M. Sh, Abloqulova Sh. A., Rayimberdiyeva S.U. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ta’lim-tarbiyaning olib borilishi 22

Farmonov O‘. N., Moldanova M. M., Axmadjonova N. N., Nurmatova U. I., Pardayeva L.P., Po‘latova D. Maktabgacha ta’limda steam yondashuvining qo‘llanilishi: imkoniyatlar va bolalarda kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirishda teatr o‘yinlarining roli..... 24

Uchqunova A. R. Maktabgacha ta’limda kreativlik: bo‘lajak tarbiyachilarni tayyorlashda zamonaviy yondashuvlar 27

Maripova N. X., Bekmuratova Ch.A., Xursanova F. O., Jumayeva M. Ğ.,Yõldosheva X. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarga noan’anaviy applikatsiya yasash usullarini o‘rgatish..... 31

Марипова Н.Х., Орнифходжаева М.Б., Акромалиева М.Ж. Инновационные подходы в профессиональной ориентации будущих воспитателей. 35

Maripova N.X. Tailim klasters bulazhak tarbyachilarni innovation faoliyatga tayorlashning integration muxiti sifatida. 39

Achilova M. S. Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining nazariy asoslari va amaliy joriy etish mexanizmlarining ilmiy tahlili..... 42